

ФРАЗЕОЛОГІЗАЦІЯ МАТЕМАТИЧНИХ ВИРАЗІВ ТА ТЕРМІНІВ

Ревенко О.

Національний університет «Львівська політехніка»

Кафедра прикладної математики

olya1030345@gmail.com

Науковий керівник – *Ментинська І. Б.*, старший викладач кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка»

Так історично склалося, що більшість математичних знань простого люду зводились до суто практичного застосування: розрахунків у ремеслах, у землемірних роботах, зведенні хат, інших споруд та мостів, економічних підрахунків та простих чисел при лічбі. Враховуючи, що саме в тому суспільстві утворювалось найбільше фразеологізмів, не дивно, що така «народна математика» теж увійшла в скарбницю крилатих висловів. Прикладами можуть слугувати фразеологізми *на всі чотири сторони, пряма лінія, ставити знак рівності, у квадраті, абсолютний нуль.*

Метою статті є описати процес переходу математичних термінів та виразів у фразеологізми.

Спостерігаємо, що ще у ХХ ст. власне математичні терміни почали проникати з наукової сфери мовлення у царину фразеологізмів. Якщо термінологічне словосполучення часто вживається за межами свого конкретного призначення, воно втрачає дефінітивні й системні характеристики. Відбувається детермінологізація, що здебільшого спричинює появу нової мовної одиниці – фразеологізму, і в цьому випадку цей процес можна кваліфікувати як *фразеологізацію*.

Термінологічні словосполучення під час процесу фразеологізації мають пройти три етапи:

- 1) проникнення термінологічного словосполучення в нетермінологічний контекст;
- 2) переосмислення терміна й оказіональне вживання його в переносному значенні;
- 3) формування сталого переносного значення цієї мовної одиниці внаслідок регулярного вживання її в загальнолітературній мові [1].

У науковій літературі [1] звернено увагу на міжсистемну транспозицію термінологічних одиниць і тим семантичним процесам, що супроводжують це явище. Зокрема, у плані змісту термінів-слів

з'являється нове спеціальне значення внаслідок вторинної номінації. Аналогічні висновки можна зробити і стосовно *фразеологізації*. Мовний аналіз засвідчує, що термін-словосполучення в художній чи публіцистичній літературі, з одного боку, здебільшого не набуває, на відміну від терміна-слова, нової термінологічної семантики, а з другого, – втрачає притаманне йому спеціальне значення. Наприклад, у реченні «*Між цими двома давно можна ставити знак рівності*», термін-словосполучення «*ставити знак рівності*» є транспонованим із математики і не втрачає свого теоретичного значення (дві частини є однакові за значенням), хоч і не розуміється буквально. У той же час, термін абсолютний нуль, ужитий в побуті, навряд чи буде сприйнятий як *нуль градусів за шкалою Кельвіна – тобто -273,15°С*. Ці висновки підтверджують терміни-словосполучення «*зводити до спільного знаменника*» та «*пряма лінія*», які у своєму фразеологічному вигляді зберігають свою суть, і визначення «*у квадрати*», яке поза науковим текстом детермінологізується, внаслідок чого відповідний фразеологізм не має нічого спільного з математичним терміном.

Отже, фразеологізацію математичних термінів можна умовно поділити на два періоди: історичний, який характеризується суто практичним значенням математики і відображенням її використання у «народній мудрості», та термінологічний, якому характерна транспозиція термінів-словосполучень та термінів-слів з наукової в інші сфери, при чому словосполучення, на відміну від окремих слів, частіше зберігають свою суть.

Література

1. Боярова Л. Г. *Фразеологізація термінологічних словосполучень*. Збірник наукових праць на пошану професора Володимира Семеновича Калашника. Х. : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2011. С. 217.